

İSLÂM'DA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA¹

I. KONUNUN PLÂNI

- A. Dayanışma ve Yardımlaşma Kavramları
- B. İslâm'ın Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmaya Verdiği Önem (Ayet Ve - Hadislerle İzahı)
- C. Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşmayı Sağlayan Müesseseler
 - 1. Namaz/ Ramazan ve oruç
 - 2.Zekat ve sadaka (fitir sadakası, fidiye ve kefaretlr vb...)
 - 3. Hac
 - 4.Kurban
 - 5.Vakıf müessesesi
 - 6.Ve diğerleri...
- D. Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşmayı Engelleyen Unsurlar:
 - 1. Adam öldürmek ve Kan davası gütmek
 - 2. Haset etmek
 - 3. İsrâf, lüks ve gösteriş tüketiminde bulunmak, cimrilik etmek
 - 4. Yalan ve iftira
 - 5. Gıybet ve Kötü zanda bulunmak
 - 6. Fuhuş ve zina
 - 7. Hırsızlık ve gasp
 - 8. İhtikar ve karaborsacılık
 - 9. İçki ve kumar
 - 10.Rüşvet, faiz vb.

II KONUNUN AÇILIMI VE İŞLENİŞİ

Konuya yardımlaşma ve dayanışma kavramlarının açıklaması yapılarak başlanabilir. Devamında İslâm'ın sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya verdiği önem âyet ve hadislerle izah edilir. Daha sonra sosyal dayanışma ve yardımlaşmayı sağlayan unsurlar veya müesseseler anlatılır ve bunların yardımlaşma ve dayanışmaya maddî ve manevî olarak ne tür katkılar sağlayacağından söz edilir. Bu arada sosyal dayanışma ve yardımlaşmayı engelleyen unsurlar anlatılarak bu tür negatif tavır ve davranışlardan sakınılması gerektiği vurgulanır. Vaazın sonunda konunun genel bir değerlendirmesi yapılır, bazı tarihi veya güncel örnekler verilir, sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya teşvik edici sonuç cümleleriyle vaaza son verilir.

III KONUNUN ÖZET SUNUMU

Dayanışma ya da dayanışmak ; toplum fertlerinin, kişilerin ortak çıkarlarının sağlanması, bütünlüğün korunması için karşılıklı olarak birbirlerine bağlılık göstermeleri, birbirlerine dayanıp çeşitli alanlarda yardımlaşarak birbirini tamamlamalarıdır. Sosyal dayanışma, çalışma güç ve kudretinde olmayan ya da çalışmakla ihtiyaçlarını tamamen karşılayamayan fakir ve yetimlerin, muhtaç ve düşkünlerin temel ihtiyaçlarının toplum tarafından karşılanmasıdır. Kısaca sosyal dayanışma; toplumdaki her bir ferdin, kendi üzerinde topluma karşı yerine getirilmesi gerekli olan bir takım görev ve sorumluluklarının olduğunu bilmesi, hissetmesi ve bu uğurda üzerine düşen görevi yapması demektir. Çünkü bu konudaki ihmal ve kusurlar cemiyet binasının çöküşüyle sonuçlanır ki, bundan o toplumun bütün fertleri zarar görürler.

¹ **Not** : Bu vaaz projesi Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı **Dr. Muhlis AKAR** tarafından hazırlanmıştır.

İbadet müesseselerimiz sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayan en güzel unsurlardır; namaz, ramazan ayı ve orucu, zekat, sadaka (Fıtır sadakası, fide ve kefaretlar), hac, kurban,vb..

Bu konudaki bir çok âyet ve hadisle birlikte Hz. Peygamberin fiili örneği, Müslümanlarda kesintisiz hayır işleme bilincini ve dayanışma anlayışını geliştirmiş ve bunun bir sonucu olarak da vakıflar ortaya çıkmıştır. Bizzat Hz. Peygamber kendileri, Medine-i Münevvere’de yedi parça mülkünü vakfettiği gibi sahabe-i kiram’ın ileri gelenleri de bir çok vakıf bırakmışlardır. Öyle ki bu anlayış, Müslümanlar arasında "İnsanların en hayırlısı, insanlara faydalı olan; malın en hayırlısı, Allah yolunda harcanan, Allah yolunda harcananın en hayırlısı da insanların en çok ihtiyaç duydukları şeyleri karşılayandır" şeklinde bir ilkenin yerleşmesini sağlamıştır.

Dini kavramlarımızdan biri olan ‘Sadaka-i câriye’ de sürekli sevap kazandıran sadaka anlamına gelir. Bir hadiste sürekli sevap kaynağı olan ameller şöyle belirlenir: "Ademoğlu öldüğü zaman, amel defteri kapanır. Üç kimse bundan müstesnadır. Kesintisiz sadaka (sadaka-i câriye) meydana getirenler, topluma yararlı bir ilim (talebe/eser)bırakanlar ve kendisine hayır dua eden hayırlı çocuk yetiştirenler" ² Hadiste geçen "sadaka-i câriye" nin, vakfı da kapsamına aldığı şüphe yoktur. Dolayısıyla, hadiste anılan sadaka-i câriye; yol, köprü, çeşme, mescid, yoksullar için aş evi, hastane ve okul gibi hayır yerlerini kapsamına alır. İnsanlar bu gibi yerlerden yararlandığı sürece, bunları yaptıranlar, yapılmasına sebep olanlar, yol gösterenler ve destek olanlar, gerek sağlıklarında ve gerekse vefatlarından sonra sevap kazanmaya devam ederler.

Böylece İslam medeniyetinin adeta simgelerinden biri olan vakıflar, Hz. Peygamber döneminden itibaren tarih boyunca İslam toplumlarında sosyal yapıyı sağlamlaştırmada, devletin yetişemediği alanlarda sosyal dengeyi sağlamada ve yaraları sarmada etkin bir rol üstlenmişlerdir. Bunun bir sonucu olarak, fakir ve kimsesizlerin yiyecek, giyecek ve barınaklarının temin edilmesi, imkanı bulunmayan hastaların tedavisi, ilmin yaygınlaştırılması, fakir öğrencilerin desteklenmesi, hayvanların ve çevrenin korunması, ibadethanelerin ve toplumun ihtiyacı olan bir çok tesisin yapılması, bakım ve onarımı gibi toplum yararına olarak nitelendirilebilecek hemen hemen her alanda büyük hizmetler görmüşlerdir.

İslâm dini bu konuya o kadar önem vermiştir ki, kefaretları bile sosyal dayanışma ve yardımlaşmanın sağlanması için değerlendirmiştir. Keffaretlerle, bir yandan içinde bulunduğu durum sebebiyle psikolojik eziklik içinde kıvranan Müslüman’a hatalarını telafi imkanı verilirken; diğer taraftan ödediği meblağla hem günahlarından arındırılması hem de bu arada toplumun fakir kesimlerine gelir transferinin yapılması sağlanmış olmaktadır.

Kısaca İslâm, mü’minler arasında dayanışmanın oluşmasına ve sürdürülmesine büyük önem vermiş, dayanışmayı sağlayacak ilkeler, vasıtalar ve müesseseler koymuş, yardımlaşma ve dayanışmayı engelleyen her türlü negatif/olumsuz davranışları yasaklamıştır. Bu nedenle iyilik ve hayırda yarışmak, Allah yolunda harcamada bulunmak ve toplumdaki kimsesiz, fakir ve düşkünlere yardım elini uzatmak, Kur’ân-ı Kerim’in en çok üzerinde durduğu ve teşvik ettiği hususlardandır. Bir çok âyet ve hadis, kalıcı olanın, bu tür dayanışma ve yardımlaşmalar olduğunu bildirmektedir.

IV. KONU İŞLENİRKEN BAŞVURULABİLECEK BAZI ÂYETLER

Kur’ân-ı kerim’de şöyle buyrulmaktadır:

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

² Müslim, Vasiyye, 14; Ebû Davud, Vesâyâ, 14; Tirmizî, Ahkâm, 36.

" Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir."³
Bazı ayetlerde de "...Hayırda yarışın..."⁴ tavsiyesi yapılmaktadır.

"وَمِنْهُمْ سَابِقُ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ۗ"
öne geçenler vardır. İşte bu büyük lütuftur..' ⁵ mealindeki âyet-i kerime ise hayır yarışına katılan Müslümanların ne kadar büyük bir ilahi lütuf elde etmiş olacaklarını haber vermektedir

Böylece İslâm dini insanların hayırlarda ve meşru işlerde yarışıp yardımlaşmalarını istemiş, günah ve düşmanlık üzere dayanışma ve yardımlaşma içerisinde olmalarını ise yasaklamıştır. Yüce Allah Mâide sûresinde bu konuda şöyle buyuruyor:

"وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ"
"İyilik ve takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah'ın cezası çok şiddetlidir." ⁶

Dayanışma ve yardımlaşmaya kişinin yakınlarından başlaması gerekir. Böylelikle sosyal birlik ve bütünlüğün fertlerin kendilerinden, ailelerinden, en yakın çevrelerinden, komşularından ve akrabalarından başlayarak çevreye doğru yaygınlaştırılması sağlanmış olur. Çünkü kendi yakınlarının ve komşusunun halini bilmeyen ve onlarla ilgilenmeyen bir Müslüman'ın, uzaktakilerle ilgilenmesi çoğu kere lafta kalır. Nisâ sûresinde ise bu konuda şöyle buyrulmaktadır:

"وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْخَنَبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَلًا فُجُورًا
الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا"
"Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz, Allah kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez. Bunlar cimrilik eden, insanlara da cimriliği emreden ve Allah'ın, lütfundan kendilerine verdiği nimeti gizleyen kimselerdir. Biz de o nankörlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır." ⁷

Yine Nahl sûresinde de yüce Allah soysal dayanışma, yardımlaşma ve sosyal düzeni sağlayacak üç temel görevi emrederken; bunları ihlal edecek ve ortadan kaldıracak davranışları da yasaklamaktadır:

"إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ. وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ"

"Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayasızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor. Antlaşma yaptığınız zaman, Allah'a karşı verdiğiniz sözü yerine getirin. Allah'ı kendinize kefil kılarak pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz Allah yaptıklarınızı bilir."⁸

Şu ayetler de soysal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektedirler:
"يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ"

³ Al-i İmran3/92

⁴ Bakara, 2/ 148; el- Mâide, 5/ 48; el-Müminûn, 23/61.

⁵ Fatır, 35/ 32

⁶ Mâide, 5/2

⁷ Nisâ 4/36-37

⁸ Nahl 16/90-91

“- Sana Allah yolunda ne harca yapacaklarını soruyorlar. De ki: “Hayır olarak ne harcarsanız o, ana-baba, akraba, yetimler, fakirler ve yolda kalmışlar içindir. Hayır olarak ne yaparsanız, gerçekten Allah onu hakkıyla bilir.”⁹

وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ

“Siz ne hayır yaparsanız Allah onu bilir. (Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığının en hayırlısı takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma)dır. Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının.”¹⁰

“فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ” Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükafatını görecektir.”¹¹

“إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ

“Şüphesiz biz, ölüleri mutlaka diriltiriz. Onların yaptıklarını ve bıraktıkları eserlerini yazarız. Biz her şeyi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da) bir bir kaydetmişizdir.”¹²

“وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ

وَلَنْ يُؤَخَّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجْلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

“Herhangi birinize ölüm gelip de, “Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam!” demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harca yapın. Allah, eceli geldiğinde hiçbir kimseyi asla ertelemes. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.”¹³

Ayrıca haşr sûresinin 9. ayetinde de soysa yardımlaşma ve dayanışmada en güzel örneği sergilemiş, hatta bunun da ötesinde Mekke’den Medine’ye hicret eden muhacir kardeşleri için diğergamlık yapmış olan Medine’li Müslümanlar (Ensar) övülmekte ve bunların davranışları Müslümanlara örnek gösterilmektedir:

وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْنًا فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine’ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”¹⁴

V. KONU İŞLENİRKEN BAŞVURULABİLECEK BAZI HADİSLER

Şüphesiz, dinimizde Allah’a imandan insanlara kötülük yapmamaya kadar uzanan binlerce hayır ve iyilik yolu bulunmaktadır ki, bunların her biri aynı zamanda sosyal yardımlaşma ve dayanışma vasıtalarıdır. Meselâ Allah’a iman, İş yapana yardım etmek, işini beceremeyenin işini yapmak, çalışıp kazanmak, ürettiğinden hem kendisi ve ailesini faydalandırmak hem de başkalarına vermek, insanlara sıkıntı ve eziyet veren maddeleri yollardan kaldırmak, çevreye karşı duyarlı olmak, insanlar

⁹ Bakara 2/ 215

¹⁰ Bakara 2/197

¹¹ Zilzâl 99/7

¹²Yâsîn 36/12

¹³ Münafikun, 63/10-11

¹⁴ Haşr 59/9

arasında adâletle hüküm vermek, dargınları barıştırmak, güzel söz söylemek, iyilikleri emredip, kötülüklerden sakındırmak, insanlara olduğu gibi diğer canlı varlıklara da şefkat ve merhamet göstermek, eliyle ve dilliyle insanlara zarar vermemek ve insanlara maddi ve manevi yönden faydalı olmak vb..

Sevgili peygamberimiz bu hususu değişik hadislerinde ifade etmektedirler. Bunlardan bazıları şunlardır:

« عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ » قَالَ : أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَجِدْ ؟ قَالَ : « يَعْمَلُ بِيَدَيْهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَهُ وَيَصَدِّقُ » : قَالَ : أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ ؟ قَالَ : يَعْينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ » قَالَ : أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ قَالَ : « يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ أَوْ الْخَيْرِ » قَالَ : أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَفْعَلْ ؟ قَالَ : « يُمْسِكُ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ » متفق عليه

“Ebû Mûsâ (el-Eş’arî) (ra) den rivayet edildiğine göre Nebi (sav) (bir keresinde):–
“**Sadaka vermek her müslümanın görevidir**” buyurdu.

- Sadaka verecek bir şey bulamazsa? dediler.
- “**Amelelik yapar, hem kendisine faydalı olur, hem de tasadduk eder**” buyurdu.
- Buna gücü yetmez (veya iş bulamaz) ise? dediler.
- “**Darda kalana, ihtiyaç sahibine yardım eder**” buyurdu.
- Buna da gücü yetmezse? dediler.
- “**İyilik yapmayı tavsiye eder**” buyurdu.
- Bunu da yapamazsa? dediler.
- “**Kötülük yapmaktan uzak durur. Bu da onun için sadakadır**”¹⁵ buyurdu.

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : « كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ : تَعْدِلُ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ ، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ ، فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا ، أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ ، وَبِكُلِّ خَطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ ، وَتُمِيطُ الْأَدَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ »

Ebû Hüreyre radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “İnsanların her bir eklemi için her gün bir sadaka gerekir. İki kişi arasında adâletle hükmetmen sadakadır. Bineğine binmek isteyene yardım ederek bindirmen yahut yükünü bineğine yüklemen sadakadır. Güzel söz sadakadır. Namaz için mescide giderken attığın her adım bir sadakadır. Gelip geçenlere eziyet veren şeyleri yoldan gidermen de sadakadır.”¹⁶

«المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يسلمه . ومن كان في حاجة أخيه كان الله في حاجته، ومن فرج عن مسلم كربة فرج الله عنه بها كربة من كرب يوم القيامة ، ومن ستر مسلماً ستره الله يوم القيامة »

“Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu düşmana teslim etmez. Din kardeşinin ihtiyacını karşılayanın, Allah da ihtiyacını karşılar. Müslümandan bir sıkıntıyı giderenin Allah da kıyamet günündeki sıkıntılarında birini giderir. Bir müslümanın ayıbını örtenin, Allah da kıyamet gününde ayıplarını örter.”¹⁷

وعن أبي هريرة رضي الله عنه ، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : « من نفّس عن مؤمن كربة من كرب الدنيا ، نفّس الله عنه كربة من كرب يوم القيامة ، ومن يسر على مُعسر يسر الله عليه في الدنيا والآخرة ، ومن ستر مسلماً ستره الله في الدنيا والآخرة ، والله في عون العبد ما كان العبد في عون أخيه ، ومن سلك طريقاً يلتمس فيه علماً سهل الله له به طريقاً إلى الجنة . وما اجتمع قومٌ في بيتٍ من بيوت الله تعالى ، يتلون كتاب الله ، ويتدارسونه بينهم إلاّ

¹⁵ Buhârî, Zekât 30, Edeb 33; Müslim, Zekât 55.

¹⁶ Buhârî, Sulh 11, Cihâd 72, 128; Müslim, Zekât 56. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Tatavvu’ 12, Edeb 160.

¹⁷ Buhârî, Mezâlim 3; Müslim, Birr 58. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 38; Tirmizî, Hudûd 3, Birr 19; İbn Mâce, Mukaddime 17

نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ ، وَعَشَّيْتُهُمُ الرَّحْمَةَ ، وَحَفَّتُهُمُ الْمَلَائِكَةُ ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ . وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ «

“Bir kimse, bir mü’minden dünya sıkıntılarında birini giderirse, Allah da kıyamet gününde o mü’minin sıkıntılarında birini giderir. Bir kimse darda kalana kolaylık gösterirse, Allah da ona dünya ve âhirette kolaylık gösterir. Bir kimse, bir müslümanın ayıbını örterse, Allah da onun dünya ve âhiretteki ayıplarını örter. Mü’min kul, din kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da o kulun yardımındadır. Bir kimse ilim elde etmek için bir yola girerse, Allah da ona cennetin yolunu kolaylaştırır. Bir cemaat, Allah Teâlâ’nın evlerinden bir evde toplanıp Allah’ın kitabını okur ve onu aralarında müzakere eder, anlayıp kavramaya çalışırlarsa, üzerlerine sekinet iner ve kendilerini rahmet kaplar. Melekler onları kuşatırlar, Allah Teâlâ da onları kendi nezdinde bulunanların arasında anar. Amelinin kendisini geride bıraktığı kişiyi, nesebi öne geçirmez.”¹⁸

VI. YARARLANILABİLECEK DİĞER BAZI KAYNAKLAR

1. Mehmet ŞEKER, İslâm’da Sosyal Dayanışma Müesseseleri, Diyanet İşleri Bşk Yay;
2. Muhammed Ebu Zehra, İslâm’da Sosyal Dayanışma, YağmurYay.
3. Mustafa ÇAĞRICI, D.İ.A. “Hayır” Mad, , XVII/46.
4. Kerim Buladı, Kur’anda Sosyal Dayanışma, Kayıhan Yay.

¹⁸ Müslim, Zikr 38. Ayrıca bk. İbni Mâce, Mukaddime 17